

SEGNESTA 1 VRENA SOCKEN

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fornlämning
L1983:6154 tidigare Vrena 33:1, fastigheten Segnesta 1:2,
Nyköpings kommun, Södermanland

TOVE BJÖRK

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3363

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 34 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Två högar inom fornlämning L1983:6154 är belägna tätt inpå husknuten.
Foto från söder.

ALLMÄNT KARTMATERIAL:

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003
Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

© Arkeologikonsult 2020

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

SEGNESTA I VRENA SOCKEN

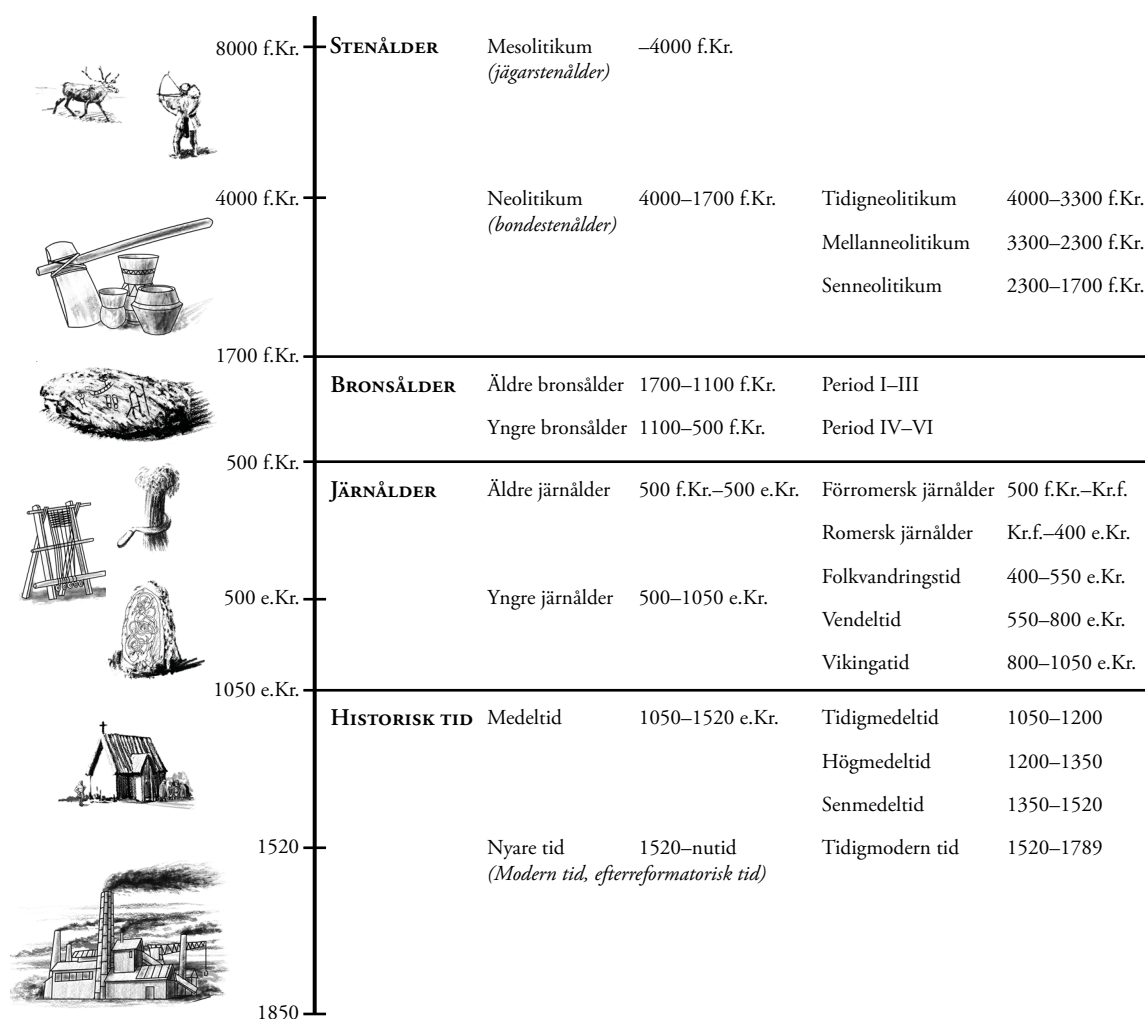
Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom
fornlämning L1983:6154 tidigare Vrena 33:1, fastigheten Segnesta 1:2,
Nyköpings kommun, Södermanland

TOVE BJÖRK

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3363

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	7
INLEDNING	7
UTFÖRANDE	8
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ.....	8
RESULTAT	11
REFERENSER	14
Arkiv och register	14
Kartmaterial	14
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	15
BILAGOR	16
Bilaga 1. Schaktbeskrivning	16

Figur 1. Platsen för undersökningen markerad på Terrängkartan i skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

Under en dag i mars 2020 genomförde Arkeologikonsult på uppdrag av länsstyrelsen i Södermanlands län en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fastighet Segnesta 1:2 i Vrena socken, Nyköpings kommun. Schaktningsövervakningen föranleddes av att fastighetsägaren ämnar byta ut befintlig avloppsanläggning samt ledning mot ett minireningsverk. Inom fastigheten

finns gravfältet L1983:6154/Vrena 33:1), vilket enligt kulturmiljöregistret (KMR) utgörs av drygt 10 fornlämningar. I samband med fältarbetet framkom ett sotigt lager samt några runda stenar i schaktkanten på schakt 2. En mindre inventering av aktuellt fornlämningsområdet visar att utbredningen av gravfältet är något större.

INLEDNING

Arkeologikonsult har på uppdrag av Länsstyrelsen i Södermanland (Lst dnr 431- 6535-2017) genomfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fornlämning L1983:6154/Vrena 33:1. Fornlämningen är belägen inom fastighet Segnesta 1:2 i Vrena socken, Nyköpings kommun. Anledningen till schaktningsövervakningen var att

fastighetsägaren ämnar byta ut befintlig avloppsanläggning samt avloppsledning mot ett minireningsverk. Syftet med undersökningen var att undersöka och dokumentera de fornlämningar som kunde komma att påverkas av grävarbetet samt tillvarata eventuella fynd.

Figur 2. Undersökningsområde med lämningar mot Fastighetskartan i skala 1:10 000.

UTFÖRANDE

Fältarbetet utfördes av en arkeolog den 19 mars 2020. Schaktningsarbetet påbörjades vid en befintlig brunn som avlägsnades, vars djup mätte cirka 2 meter. Uppgrävt material utgjordes av grå lera. Vid schakt 2, i vilken avloppsledningen skulle läggas skedde schaktningsarbetet skiktvis ned till önskat schaktdjup. Underlaget här utgjordes även det av grå lera. Efter avslutat schaktningsarbete mättes samtliga schakt och sotlagret in med RTK-GPS samt fotograferades. I samband med undersökning genomför-

des en mindre inventering av fornlämningsområdet, varpå ovan mark synliga gravar mättes in. Då området är beväxt med höga träd, sly och buskage och gör gravarna svåra att upptäcka medförde det att endast fyra gravar mättes in.

Då montering av reningsverk samt ledningar skulle installeras vid ett senare tillfälle lämnades schakten öppna.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Figur 3. Drönbild över Segnesta 1:2 och gravfältet. Spridningstillstånd från Lantmäteriet: LM2020/005989.

Vrena socken utgörs av en småkuperad bygd, vilken omväxlande består av odlingar och skog.

Sockennamnet omnämns första gången 1338 som Wreno (SOFI), vilket kommer från kyrkbyn som övertagit namnet från Vrenaån, vilken ända sedan 1500-talet varit av stor betydelse för socknen. Med hjälp av den forsande ån transporterades byggmaterial från ortens sågverk samt tegelbruk och socknen blev genom det en betydande industriort.

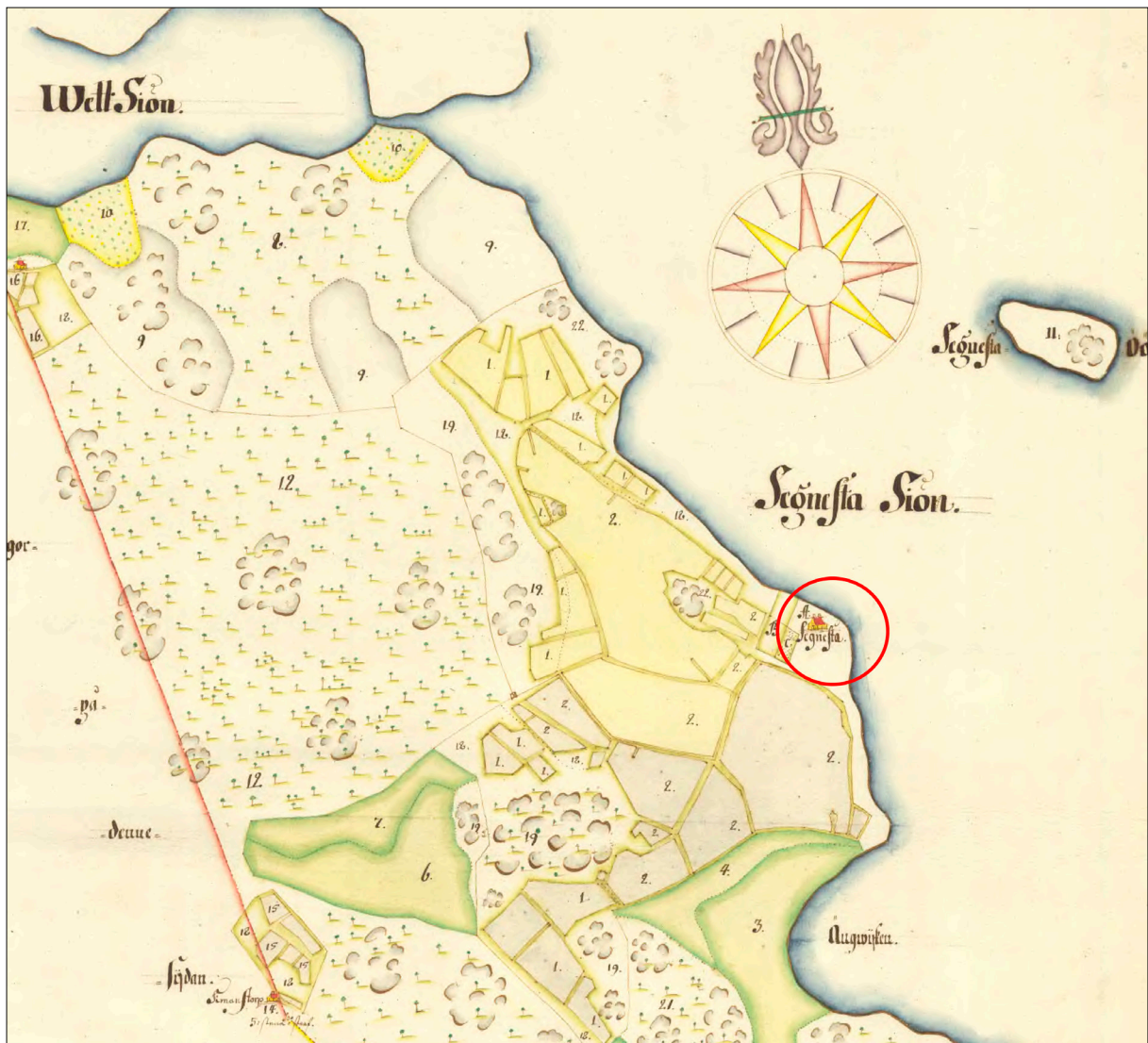
Segnesta i Vrena socken, vilken utgör platsen för vår undersökning är beläget cirka 27 km nordväst om Nyköping. Platsens belägenhet med Segnestafjärden i öst, Långhalsen i norr samt Hallbosjön i söder gör området till en väldigt attraktiv plats. Undersökningsområdet utgörs av en blandning av fritidshusområde och åretrunt boenden.

Figur 4. Segnesta på 1677 års karta. Två ifyllda cirklar indikerar att det i Segnesta legat två gårdar. Segnesta har markerats med en röd cirkel. Ej rektifierad. Kartan är beskuren.

Det finns inte mycket antikvarisk information om Segnesta, då platsen tidigare inte varit aktuell för några arkeologiska undersökningar. Emellertid finns belägg för att Segnesta utgjort en plats av betydelse under medeltiden. Segnesta omnämns första gången 1303 i ett brev från biskop Ysars eller Isarus i Strängnäs gällande ett jordägarbyte (SOFI). I brevet omnämns Olof in Syghanzstum gård som faste i

samband med bytet. En faste var en sorts vittne vid ägarbyten av olika slag. Vem Olof var vet vi emellertid inte. Det äldsta kartmaterialet där Segnesta finns med utgörs av en karta från 1677. Vid platsen för Segnesta kan ses två ifyllda cirklar, vilka tolkats till att det i Segnesta har legat två gårdar. Möjligen försvinner en av gårdarna kort därefter, då det på 1708 års karta endast finns en gård.

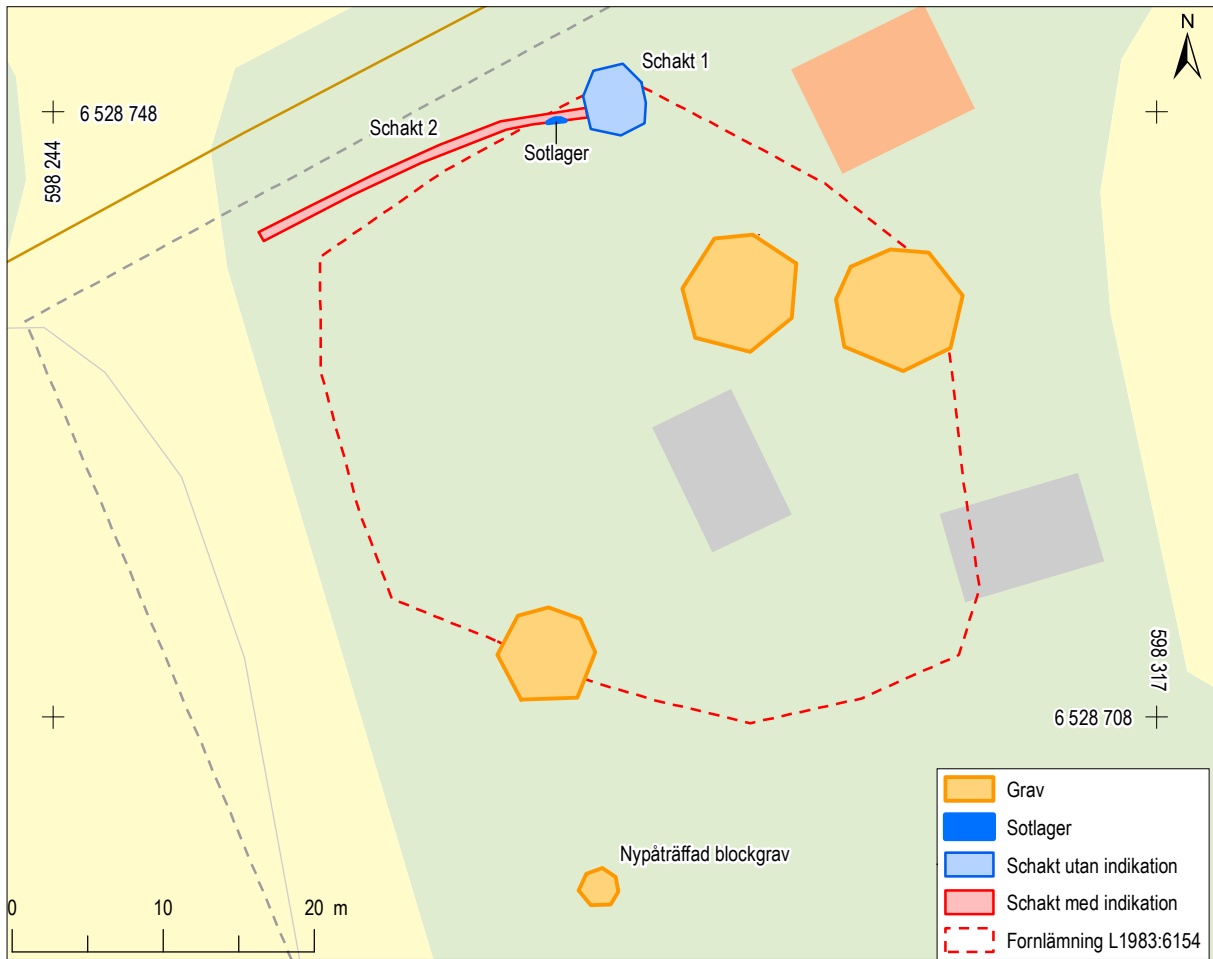
Figur 5. Segnesta gård på 1708 års karta, Segnesta gård är markerad med en röd cirkel. Ej rektifierad. Kartan är beskuren.

Den vanligast förekommande fornlämningskategorin i socknen är gravar, vilka utgörs av ensamliggande stensättningar, högar och enstaka gravfält. Ett särskilt spännande fynd från socknen utgörs av en silverskatt som 1938 påträffades i en rotvälta under en ekorrjakt. Skatten bestod av arabiska silvermynt från 700-talet (L1983:5584), men även några tyska mynt från 800-talet.

På Segnesta hemmansägor finns vid pass $\frac{1}{2}$ km väster om gården 7–8 insjunkna tillplattade grafkullar af hvilka den största är en half meter hög (Besök ATA 2020-03-26).

Utöver denna formulering av arkeolog Sten Boije från 1800-talets andra hälft, vilka tillkom vid inventering av området finns inte mycket mer information om vårt område. Vid platsen för vår undersökning syns inga byggnader på någon historisk karta. Förmodligen utgjordes området till en början av skog och därefter åkrar, vilka hörde till Segnesta gård.

RESULTAT

Figur 6. Planen visar undersökningens resultat på Fastighetskartan i skala 1:500.

Vid platsen för de två schakten syns ovan mark inga spår av gravar. Schakt 1, vilket utgör platsen för vart reningsverket skulle placeras blev cirka 2 meter djupt. Marken som var uppgrävd sedan tidigare utgjordes av grå lera. Schakt 2, vilket var platsen för vart ledningen skulle läggas blev cirka 0,45 meter djupt. Även här utgjordes underlaget av grå lera.

Cirka 1,5 meter väster om schakt 1 framkom vid 0,35 meters djup ett sotigt lager samt 4–5 runda stenar i schaktkanten. Sotlagret var cirka 0,05–0,08 meter tjockt och hade innehåll av kol (figur 7). Lagret tolkas utgöra ett sotlager till en möjlig grav eller en gravrest som inte var synlig ovan mark.

Figur 7. Sottlager 3 i schakt 2. Foto från väster.

Figur 8. Blockgraven som påträffades cirka 16 meter utanför den tidigare fornlämningens södra gräns. Foto från sydöst.

I samband med undersökningen genomfördes en mindre inventering av fornlämningsområdet. Cirka 16 meter söder om tidigare fornlämningsgräns påträffades en blockgrav (figur 8). Graven mäter cirka 2,5 x 2 meter och har 3 resta stenar runt en mindre ansamling rundade stenar. Påträffad grav resulterar

i att fornlämningsgräns för gravfältet vidgas något mot söder (figur 9). Inventeringen har även medfört ändringar under beskrivning i Fornreg. Tidigare registrering av gravfältet innehöll 1 hög och 9 stensättningar, vilket ändrats till 2 högar, 8–9 stensättningar och en blockgrav.

Lämning	Påträffade anläggningar	Antikvarisk bedömning	Undersökningsstatus	Kommentar
L1983:6154	2 högar, 8-9 stensättningar, 1 blockgrav	Fornlämning	Ej undersökt	Tidigare registrering innehöll 1 hög och 9 stensättningar. Gravfältet vidgades åt söder.

Figur 9. Resultattabell med ändring av fornlämningen.

Figur 10. Ny utbredning för gravfält L1983:6154.

REFERENSER

Arkiv och register

ATA= Arkeologiska topografiska arkivet

KMR=Kulturmiljöregistret

SOFI= Ortnamnsarkivet

Kartmaterial

GEOGRAFISK AVFATTNING 1677

Bettna socken Ålspånga nr 1–2

Södermanlands län

Lantmätare: Anders Andersson

Lantmäteristyrelsens arkiv C13:31 33

GEOMETRISK AVMÄTNING 1708

Segnesta socken nr 1–2

Södermanlands län

Lantmätare: Abraham Larsson Hesselgren

Lantmäteristyrelsens arkiv C93-15:1

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Arkeologikonsults projektnr:	3363
Länsstyrelsens diarienummer:	431-6535-2017
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2019-02-20
Företagare:	Södermanlands länsstyrelse
Uppdragsnr i KMR:	202000345
Län:	Södermanlands län
Landskap:	Södermanland
Kommun:	Nyköping
Socken:	Vrena
Fastighetsbeteckning:	Segnesta 1:2
Berörda fornlämningar:	Lämningsnr: L1983:54 RAÄ-nr: Vrena 33:1
Typ av undersökning:	Arkeologisk schaktningsövervakning
Undersökningstid, fältarbete:	2020-03-19
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Projektledare:	Tove Björk
Rapportansvarig:	Tove Björk
Fältpersonal:	Tove Björk
Planer och layout:	Matilda Nohrstedt
Kvalitetsgranskning:	Johan Blidmo
Fynd	Inga fynd tillvaratogs

Fornminnesregistret (FMIS) stängdes ner 1 januari 2019 och har ersatts av Kulturmiljöregistret (KMR). I denna rapport hänvisas till lämningsnumren i KMR i kartor och text.

BILAGA 1. SCHAKTBESKRIVNING

Typ	Schaktnr	Djup (m)	Mått (m)	Beskrivning
SU	1	2	4,5 X 3,2	Grässvål 0,01 m. Grå lera 2 m.
Sl	2	0,45	23 x 0,5	Grässvål 0,01 m. Grå lera 0,45 m.

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3363